

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Вивчення процесів формування і розвитку екомереж є порівняно молодим і перспективним напрямом сучасних прикладних географічних досліджень. Науковцями вже з'ясовані теоретичні та практичні положення створення національної мережі України, але питання розвитку регіональних екологічних мереж знаходяться на початковій стадії дослідження. Особливого значення і актуальності набувають дослідження територіальної структури природокористування регіону, об'єктів і територій природно-заповідного фонду як основних структурних елементів екомереж, виявлення пріоритетів і критеріїв ландшафтно-екологічної оптимізації території; визначення біологічних центрів, їх буферних зон, шляхів міграції живих організмів, зон найбільшого ландшафтного різноманіття тощо.

Теоретична база проведення географічних досліджень регіональних екологічних мереж висвітлена в працях з проблем соціально-економічного прогресу та якості навколишнього середовища В.Я.Шевчука, С.І.Дорогунцова, Л.Г.Руденка, Б.М.Данилишина, М.І.Долішнього, В.В.Волошина, Ю.Р.Шеляг-Сосонка, П.Г.Шищенка, М.Д.Гродзинського, В.І.Олещенка та інших. Водночас фундаментальним аспектам формування і розвитку екомереж присвячені праці Ю.Р.Шеляг-Сосонка (1999), П.Г.Шищенка, М.Д.Гродзинського (2001), В.А.Барановського (2001), Т.Л.Андрієнко (1991), С.М.Стойка (1995), К.М.Ситника (1995), М.А.Голубця (1997). Враховуючи розвиток концептуальних основ екомереж в руслі міжнародної стратегії узгодженого розвитку, слід зазначити вагомий внесок науковців в обґрунтування його географічних аспектів: Л.Г.Руденка (1999, 2001), І.О.Горленко (2001), Н.Р.Малишевої, В.І.Олещенка (2001), В.М.Пашенка (2000).

Топчієв О.Г., Шашеро А.М. (2004) розглядає формування екологічних мереж як новий напрям обґрунтування концепцій і програм сталого соціально-економічно-екологічного розвитку. На його думку елементи екологічної мережі виконують функцію природних каркасів екологічної безпеки регіонів.

Нераціональне природокористування, яке десятиріччями здійснювалось в Україні, призвело до денатуралізації природних екосистем, поставило під загрозу різноманіття генетичних ресурсів. Здебільшого безсистемний техногенний вплив призвів до ситуації, коли в Україні збереглося близько 30 % природної рослинності, яка перебуває на різних стадіях трансформації. Особливу тривогу викликає стан справ із збереженням генофонду рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин.

На даний час екомережа України розробляється на двох рівнях – національному і регіональному на рівні областей і АРК. Вважаємо необхідним формування якісно нового рівня за яким екомережі створюються у межах історико – географічних регіонів, прикладом яких є Українське Причорномор'я.

Загальною тенденцією у підході до розбудови регіональної екологічної мережі Українського Причорномор'я, є створення універсальної соціально-природної структури, яка б вирішувала не тільки проблеми збереження популяцій рослин, тварин, грибів, їх ценозів та біотопів, але й постійно надавала систему послуг населенню, мала для нього соціальну та економічну користь і, поліпшуючи умови його існування, закладала підвалини збалансованого розвитку території. Регіональна екологічна мережа Українського Причорномор'я буде складовою частиною національної екомережі та ВЕМ, тому основна мета їх має співпадати. Основні цілі та функції екомережі:

- сприяти збереженню всього комплексу екосистем, місцезростань видів та їх генетичної різноманітності, а також ландшафтів європейського значення; - визначити для біологічних видів території, площі яких достатні для їх підтримання в екологічно збалансованому стані;

- забезпечити можливість для міграції і розселення видів;

- надати можливість для відновлення ключових елементів порушених екосистем;

- захистити природні системи від загроз. Для Українського Причорномор'я визначені й специфічні цілі, зокрема:

- збереження та відновлення зональних степових фітоценозів як центрів біорізноманітності;

- збереження та відновлення ендемічних угруповань крейдових та вапнякових відслонень;

- збереження та відновлення псамофітної приморської рослинності;

- збереження та відновлення байрачних лісів;

- формування сполучних елементів екомережі на основі лісосмуг;

- надання долинним екосистемам річок функцій екокоридорів;

- створення транскордонних центрів біотичної та ландшафтної різноманітності.

Ефективність розбудови регіональної екологічної мережі Українського Причорномор'я та управління її структурними елементами залежить від забезпечення виконання таких головних завдань:

- інвентаризація, паспортизація та картування територій регіону, що мають важливе значення для збереження біорізноманітності та надання їм охоронного статусу або статусу певних елементів екомережі;

- моніторинг стану популяцій, що знаходяться на території екомережі;

- впровадження системи менеджменту, який спрямований на підтримання біорізноманітності, особливо вразливих видів та угруповань, у тому числі із залученням екологічних громадських організацій та місцевого населення;

- моніторинг ефективності менеджменту території;

- організація і проведення освітніх кампаній, спрямованих на формування позитивного ставлення місцевого населення до ідеї регіональної екологічної мережі Українського Причорномор'я.